

Landen kunnen ook lijden onder hun bodemschatten: de vloek van de olie

Jonathan Power

*Is econoom, columnist en filmer.
Hij is auteur van: 'Hebben de Verenigde
Naties een toekomst?'*

Olie kan een land maken of breken. In Nigeria waren de olie-inkomsten een versturende factor en ging de landbouw te gronde. Alleen goed bestuur kan het land redden.

Nigeria, dat nu al de zesde olieproducent van de wereld is en nog beschikt over grote onontgonnen olievoorraden voor zijn kust, verwacht de komende paar jaar zijn exportcapaciteit met nog minstens 50 procent te verhogen.

Nigeria is samen met Angola, Gabon, Equatoriaal-Guinea, Sao Tomé, Kame-

roen en de laatste tijd ook Tsjaad en Soedan tot de belangrijkste spelers in de wereldenergie gaan behoren. Maar de felle kritiek op de olie-economie komt niet alleen van de milieubeschermers en anticorruptie- en mensenrechtenactivisten.

Ook in het hart van de regering zelf zijn twijfelaars te vinden. In Nigeria sprak ik met van Nenadi Usman, minister van Financiën, en zij zei me: „Als we geen olie hadden ontdekt, zouden we nu beter af zijn. Zodra we olie hadden, is onze landbouw ingestort. Door de olie zijn we lui geworden. Toen ik opgroeide, wist ik dat ik mijn hersens moest gebruiken om te slagen. De oli generatie heeft dat gevoel niet. We zijn gecorrumpeerd.”

Toen ik Olusegun Obasanjo twintig jaar geleden na zijn eerste termijn als president van Nigeria – hij was toen militair heerser – naar zijn oordeel over de olie vroeg, zei hij dat het ‘een vloek’ was. Vier jaar geleden, toen hij net democratisch was gekozen, leek hij van mening veranderd. Hij zei me dat olie een van „Gods zegeningen voor een arm land”

was. Maar na een slopende strijd tegen de niet-aflatende corruptie, een economische ontwikkeling die de kleine Nigeriaanse industriële sector heeft uitgehold en, niet in de laatste plaats, een voortdurende guerrilla en etnische strijd in de Niger-delta waar de meeste Afrikaanse olie vandaan komt, is de president zorgelijker over mogelijke hervormingen en heeft hij niet meer het gevoel dat de tijd in zijn voordeel werkt.

Obasanjo heeft een grote staat van dienst bij het oplossen van de ergste politieke problemen van de olie-industrie. Vorig jaar verklaarde Obasanjo dat Nigeria zich zou houden aan een uitspraak van het Internationaal Gerechtshof dat buurland Kameroen de zeggenschap gaf over het olierijke schiereiland Bakassi. (Zijn minister van Defensie daarentegen had militair ingrijpen geadviseerd.) Nigeria en Sao Tomé hebben onlangs beloofd de financiële resultaten van hun aanstaande concessieronde te publiceren – een stap in de richting van het zo gewenste doel dat oliemaatschappijen inzicht verschaffen in de betalingen die ze aan regeringen doen. De binnenland-

se prijzen aan de pomp, die tientallen jaren werden gesubsidieerd, worden nu gedereguleerd. De olieraffinaderijen worden geprivatiseerd. En – niet te vergeten – er heeft zich al twee jaar geen ernstige geweldsuitbarsting in de Niger-delta voorgedaan.

Bovendien is volgens sommige waarnemers, zoals de belangrijkste olielobbyist voor Shell, Larry Osai, eindelijk te zien dat er olie-inkomsten voor ontwikkeling worden gebruikt – verbetering van wegen, meer geld voor scholen en uitbreiding van de drinkwatervoorziening.

Maar ook voor Osai is de Nigeriaanse olie ‘een albatros’, al moet die volgens hem „wel worden gedragen”. Dat wil zeggen, zo stelt hij, dat Nigeria – en de andere Afrikaanse olie-economieën – sterk binnen de Amerikaanse politieke invloedssfeer worden getrokken, zij het tot dusver nog niet té nauw – Nigeria was tegen de oorlog met Irak.

Maar ook al stelt Washington zich misschien wat beschaafder op tegen zijn nieuwe oliepartners dan tegen de *ancien regimes* in het Midden-Oosten, de harde

realiteiten van een olie-economie blijven bestaan. Geen land dat door olie wordt overheerst heeft die olie ooit nog weten om te zetten in welvaart voor het gewone volk.

Alleen als een land een sterke democratie, een grote economie en een doelmatige publieke sector heeft, zoals in Noorwegen en de VS, is de olie geen ernstig versturende factor. De ontwikkelingslanden die echt geslaagd zijn, met name die in Zuidoost-Azië, waren olie-arm, en maar al te vaak algeheel arm aan natuurlijke hulpbronnen.

Het probleem is, zoals Obasanjo heeft ondervonden, dat een terugkeer naar de oorspronkelijke toestand niet mogelijk is.

Nigeria is alleen te redden door goed bestuur en door een verdere ontwikkeling van de democratie. Botswana, een land dat afhankelijk is van diamant, heeft laten zien wat er mogelijk is. Angola, waar vrijwel al het oliegeld naar een corrupte politieke klasse gaat, heeft laten zien hoe het niet moet. Nigeria, de grootste van allemaal, zal door de olie worden gemaakt of gebroken.